

ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของบุคลากร มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่มารับบริการที่ห้องตรวจนรีเวช โรงพยาบาลศรีนครินทร์

ทัศนีย์ สันติพงษ์สุภกร¹, มาสินี ไพบูลย์¹, วิไลวรรณ อยู่สุข¹, สุภราลักษณ์ ชันชัยภูมิ¹, บัณฑิต ชุมวรฐายี²

¹แผนกการพยาบาลผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002

²ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002

Knowledge, Attitude, and Practice about Cervical Cancer Screening of Khon Kaen University's Personnels at Gynaecological Outpatient Clinic, Srinagarind Hospital

Tassnee Santipongsupakorn¹, Masinee Paiboon¹, Wilaiwan Yoosuk¹, Supparaluck Kanchaiyaphum¹, Bandit Chumworathay²

¹Outpatient Department, Srinagarind Hospital, Faculty of Medicine, Khon Kaen University 40002

²Department of Obstetrics and Gynecology, Faculty of Medicine, Khon Kaen University 40002

หลักการและวัตถุประสงค์: ห้องตรวจนรีเวช โรงพยาบาลศรีนครินทร์ สนับสนุนนโยบายด้านการสร้างเสริมสุขภาพแก่บุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยการให้บริการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเพื่อให้บุคลากรมีสุขภาพแข็งแรงปลอดภัย และห่างไกลจากมะเร็งปากมดลูก แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่นมาก่อน เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนจัดการบริการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรต่อไป

วิธีการศึกษา: การศึกษานี้เป็นการศึกษาสำรวจเชิงพรรณนา โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรเพศหญิงสังกัดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มารับบริการที่ห้องตรวจนรีเวช ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 31 สิงหาคม 2553 ทั้งหมด จำนวน 140 ราย โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน และร้อยละ

ผลการศึกษา: บุคลากรส่วนใหญ่ร้อยละ 89 (124 ใน 140 ราย) ได้ไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม พบว่ามีบุคลกรร้อยละ 15 (21 ใน 140 ราย) (จาก 16 ใน 124 รายที่เคยไปตรวจและ

Background and Objective: Gynaecological outpatient clinic, Srinagarind Hospital supports Khon kaen University's policy about health promotion by cervical cancer screening for personnels have good health strong and far away from cervical cancer .But there was no study about knowledge, attitude, and practice about cervical cancer screening of Khon Kaen University's personnel for have data to be plan and service as their need.

Methods: This descriptive survey study was done in female Khon Kaen University's personnel who visited at Gynecological outpatient department from March 1st - August 31st, 2010. Total of 140 participants were asked to complete written questionnaire including demographic data, and data about knowledge, attitude, and practice on cervical cancer screening. Quantitative data were shown in number and percentage.

Results: Most of personnel 89% (124/140) have had a cervical cancer screening at least once in the last five years. However, there were 15%(21/140) from screening group and 5 from no screening group have inappropriate knowledge and attitude about cervical cancer screening such as "No symptom, No screening"

Conclusions: Khon Kaen University's personnel's practice on cervical cancer screening at Gynaecological outpatient clinic, Srinagarind Hospital is high, but 15%

5 ใน 16 รายที่ไม่เคยไปตรวจ) ยังมีความรู้และทัศนคติที่ไม่ถูกต้องว่า “ถ้าไม่มีอาการ ก็ไม่ไปตรวจ”

สรุป: การปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มารับบริการที่ห้องตรวจนรีเวช โรงพยาบาลศรีนครินทร์ อยู่ในระดับสูง แต่ยังมีผู้ที่ยังมีความรู้และทัศนคติที่ไม่ถูกต้องอยู่ร้อยละ 15 ซึ่งควรได้รับการแก้ไข

ศรีนครินทร์เวชสาร 2556; 28(3): 294-301 • Srinagarind Med J 2013; 28(3): 294-301

บทนำ

มะเร็งปากมดลูกเป็นโรคที่พบได้บ่อยที่สุดในมะเร็งของสตรีไทย ทั้งที่โรคนี้เป็นมะเร็งที่ป้องกันได้ เนื่องจากการดำเนินของโรคค่อยเป็นค่อยไป อีกทั้งยังมีหลักฐานสนับสนุนมากมายว่า การตรวจคัดกรอง โดยวิธีทางเซลล์วิทยาสามารถลดอัตราการตายจากมะเร็งปากมดลูกได้² ห้องตรวจนรีเวช โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ได้ให้บริการตรวจรักษาผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกอย่างครบวงจรมาตั้งแต่เริ่มดำเนินการ โดยเริ่มจากการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกโดยวิธีทางเซลล์วิทยาการส่องกล้องตรวจทางช่องคลอดแก่ผู้ที่มีผลการตรวจมะเร็งปากมดลูกผิดปกติ นอกจากนี้ยังให้บริการตรวจกำหนดระยะโรคแก่ผู้ที่เป็นโรคมะเร็งปากมดลูก และส่งเข้ารับการรักษาที่เหมาะสม จากแผนปฏิบัติการของโรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีพ.ศ. 2553-2556 มีเป้าประสงค์ให้เป็นโรงพยาบาลสร้างเสริมสุขภาพห้องตรวจนรีเวช ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการตรวจรักษาโรคระบบสืบพันธุ์สตรี จึงสนับสนุนการเป็นโรงพยาบาลสร้างเสริมสุขภาพ โดยการส่งเสริมให้ผู้รับบริการซึ่งเป็นสตรีทุกรายที่แต่งงานหรือมีเพศสัมพันธ์แล้ว เข้ารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นประจำทุกปี อย่างไรก็ตามหากไม่สามารถเข้ารับการตรวจทุกปีได้ กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสถาบันมะเร็งแห่งชาติ ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะตามแนวทางของประเทศไทยว่า ควรทำด้วยความถี่อย่างน้อยทุก 5 ปี ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์แล้วให้เริ่มตรวจภายใน 3 ปี หลังมีเพศสัมพันธ์ แต่ถ้าอายุเกิน 21 ปี ให้เริ่มตรวจได้เลย ไม่ว่าจะเคยมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ก็ตาม³

มหาวิทยาลัยขอนแก่น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ประกอบด้วยบุคลากรทางการศึกษาได้แก่ อาจารย์ พนักงานของรัฐสายผู้สอนข้าราชการ พนักงานราชการสายสนับสนุน และลูกจ้าง เป็นต้น

who have inappropriate knowledge/attitude need to be corrected.

ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ ในปี พ.ศ. 2551 พบว่ามีบุคลากรทั้งหมดจำนวน 9,805 ราย เป็นเพศหญิง 6,166 ราย บุคลากรสตรีเหล่านี้ ส่วนหนึ่งมารับบริการตรวจมะเร็งปากมดลูกที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ซึ่งตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น บางส่วนไปรับบริการการตรวจจากที่อื่น หรืออาจมีบางส่วนที่ไม่มาหรือไม่เข้ารับการตรวจเลย ในจำนวนผู้ที่มาเข้ารับการตรวจนี้ ส่วนหนึ่งมีผลการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกผิดปกติ ซึ่งหากไม่เข้ารับการตรวจ ก็อาจทำให้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปเป็นมะเร็งปากมดลูก

ในปัจจุบัน แม้จะมีการรณรงค์จากสื่อต่าง ๆ ให้สตรีเข้ารับการตรวจมะเร็งปากมดลูกอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็พบว่า มีสตรีเพียงจำนวนน้อยที่เข้ารับการตรวจตามเกณฑ์ดังกล่าว เช่น จากการศึกษาของ วันชัย อัดถากกร⁴ พบว่า บุคลากรทางด้านสาธารณสุขในโรงพยาบาลร้อยเอ็ด มีอัตราการเข้ารับการตรวจมะเร็งปากมดลูกโดยรวมเพียงร้อยละ 44.8 จากการศึกษาของ ผันสุ ชุมวรฐายี และ บัณฑิต ชุมวรฐายี⁵ พบว่า ที่ระยะเวลา 8-12 เดือน หลังจากการให้สุขศึกษาครั้งแรก พบว่ายังมีสตรีถึงร้อยละ 63 ที่ยังไม่ไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทั้งจะช่วยส่งเสริมและขัดขวางการไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกในสตรีชาวเอเชียยังมีการศึกษากันน้อยมาก⁶ Holroyd และคณะ⁷ ได้ทำการศึกษาในสตรีชาวฟิลิปปินส์ที่ทำงานเป็นแม่บ้านในฮ่องกง พบว่า เหตุผลของการไม่ไปรับการตรวจ Pap smear อันดับหนึ่งคือ ไม่ว่าง รองลงมาคือ ไม่รู้จัก Pap smear ไม่เห็นความจำเป็น อายุ และไม่ทราบว่าจะไปรับการตรวจได้ที่ใด ตามลำดับ มีการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนของทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรทางสาธารณสุข กับอัตราการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกในประเทศตุรกี⁸ ในประเทศอูกานดาพบว่า ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

มีผลต่ออัตราการไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกในบุคลากรทางสาธารณสุข⁹ ในประเทศมาเลเซีย มีการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมของคนเอเชียมีผลอย่างมีนัยสำคัญ ต่ออัตราการไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก¹⁰

เพื่อเป็นการสนับสนุนนโยบายในด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับ ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งนี้เพื่อทราบเป็นข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของบุคลากร และหากพบว่าเป็นปัญหาต้องได้จัดหาแนวทางสนับสนุนให้บุคลากรมีความสะดวกในการรับบริการ มีความรู้ ทัศนคติที่ถูกต้อง จึงจะสามารถป้องกันโรคนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรเพศหญิงสังกัดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มารับบริการที่ห้องตรวจนรีเวช ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 31 สิงหาคม 2553 ทั้งหมดจำนวน 140 ราย โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้ ผู้นิพนธ์ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน และร้อยละ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มาเข้ารับการตรวจมะเร็งปากมดลูก ณ ห้องตรวจนรีเวช ในระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 31 สิงหาคม 2553

จำนวน 140 ราย พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64) สังกัดคณะแพทยศาสตร์ ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 44) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 98) มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 69) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 44) มีตำแหน่งเป็นข้าราชการ/พนักงานสายสนับสนุน (ร้อยละ 53) มากถึงหนึ่งในสามมีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท สิทธิการรักษาใช้การจ่ายตรง (ร้อยละ 62) (ตารางที่ 1) มีประวัติการตั้งครรภ์จำนวน 2 ครั้ง (ร้อยละ 43) มีประวัติการคลอดจำนวน 2 ครั้ง (ร้อยละ 41) (ตารางที่ 2)

เกี่ยวกับวิธีการที่กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ และทราบถึงความจำเป็นในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66) ได้รับความรู้และทราบถึงความจำเป็นในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกจากแผ่นพับ/เอกสารเผยแพร่ความรู้ (ตารางที่ 3) ไม่มีใครที่ไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเลย

เกี่ยวกับจำนวนครั้งที่รับการตรวจมะเร็งปากมดลูก ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา พบว่ามีถึงหนึ่งในสี่ที่ได้รับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นจำนวน 5 ครั้ง (ตารางที่ 4) ในรายที่ได้ไปรับการตรวจ 124 ราย โรงพยาบาลที่กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98) เข้ารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกคือ โรงพยาบาลศรีนครินทร์ (ตารางที่ 5) เหตุผลหลักของการไปรับการตรวจคือ ทราบว่าหากตรวจพบมะเร็งระยะเริ่มแรกสามารถรักษาให้หายได้ (ร้อยละ 68) และตรวจพร้อมกับการตรวจร่างกายประจำปี (ร้อยละ 68) (ตารางที่ 6) ในรายที่ไม่ไปรับการตรวจ 16 ราย เหตุผลของการไม่รับการตรวจส่วนใหญ่คือ ยังไม่มีเพศสัมพันธ์ (ร้อยละ 56) (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่นที่มารับการตรวจ (140 ราย)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
สังกัดคณะ/หน่วยงาน		
แพทยศาสตร์	89	63.57
ทันตแพทยศาสตร์	12	8.57
ศึกษาศาสตร์	7	5.00
สำนักงานอธิการบดี	5	3.57
เภสัชศาสตร์	4	2.86
ศูนย์หัวใจสิริกิติ์	4	2.86
เกษตรศาสตร์	3	2.14
มนุษยศาสตร์	3	2.14
วิทยาศาสตร์	3	2.14
พยาบาลศาสตร์	2	1.43
วิทยาการจัดการ	2	1.43
วิศวกรรมศาสตร์	1	0.71
เทคนิคการแพทย์	1	0.71
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ	1	0.71
สำนักวิทยบริการ	1	0.71
ศูนย์คอมพิวเตอร์	1	0.71
สำนักบริหารการวิจัย	1	0.71
อายุ (ปี)		
21-30	18	12.86
31-40	39	27.86
41-50	62	44.29
51-60	21	15.00
ศาสนา		
พุทธ	137	97.86
คริสต์	3	2.14
สถานภาพสมรส		
คู่	96	69.06
โสด	30	21.58
หม้าย/หย่า	13	9.35
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	3	2.14
มัธยมศึกษา	18	12.86
อนุปริญญา	28	20.00
ปริญญาตรี	62	44.29
สูงกว่าปริญญาตรี	29	20.71
ตำแหน่ง		
ลูกจ้างประจำ / ชั่วคราว	47	33.57
ข้าราชการ / พนักงานราชการสายสนับสนุน	74	52.86
อาจารย์ / พนักงานราชการสายผู้สอน	19	13.57
รายได้ของครอบครัวต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	32	22.86
10,001- 20,000 บาท	36	25.71
20,001- 30,000 บาท	27	19.29
มากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป	45	32.14
สิทธิการรักษา		
จ่ายตรง	87	62.14
ประกันตน	50	35.71
ประกันสุขภาพถ้วนหน้า	3	2.14

ตารางที่ 2 ประวัติการตั้งครรภ์และการคลอด

จำนวนครั้ง	การตั้งครรภ์		การคลอด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
0	46	32.86	51	36.43
1	18	12.86	25	17.86
2	60	42.86	57	40.71
3	14	10.00	7	5.00
4	1	0.71		
5	1	0.71		

ตารางที่ 3 วิธีการที่กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้และทราบถึงความจำเป็นในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

วิธีการ	จำนวน	ร้อยละ
จาก แผ่นพับ/เอกสารเผยแพร่ความรู้	93	66.42
จากบุคลากรทางสาธารณสุข	77	54.99
จากตำรา	72	51.42
จากสื่อโทรทัศน์ / วิทยุทัศน์	55	39.25
จากอินเทอร์เน็ต	53	37.85
อื่นๆ ได้แก่ วิทยุ	14	9.99

หมายเหตุ กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบวิธีการที่ได้รับความรู้และทราบถึงความจำเป็นในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกได้มากกว่า 1 วิธี

ตารางที่ 4 จำนวนครั้งที่เคยได้รับการตรวจมะเร็งปากมดลูกในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

จำนวนครั้ง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยรับการตรวจเลย (หรือ 0)	16	11.43
1	24	17.14
2	24	17.14
3	25	17.86
4	14	10.00
5	37	26.43

ตารางที่ 5 โรงพยาบาลที่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 124 รายไปเข้ารับการตรวจมะเร็งปากมดลูก

สถานที่ตรวจ	จำนวน	ร้อยละ
โรงพยาบาลศรีนครินทร์	121	97.58
รพ.อื่น ๆ	3	2.42

ตารางที่ 6 เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่าง 124 ราย ไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
ทราบว่าหากตรวจพบมะเร็งระยะเริ่มแรกสามารถรักษาให้หาย	84	67.75
ตรวจพร้อมกับการตรวจร่างกายประจำปี	84	67.75
ตรวจพร้อมกับการตรวจหลังคลอด	28	22.58
มีอาการผิดปกติ	16	12.90
เพื่อนชวนไปรับการตรวจ	8	6.45
เหตุผลอื่น ๆ	6	4.83

หมายเหตุ กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบเหตุผลของการไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 7 เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่าง 16 รายไม่ไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
ยังไม่มีเพศสัมพันธ์	9	56.25
อาย	8	50
ไม่มีอาการผิดปกติ	5	31.25
คิดว่าไม่มีความเสี่ยง	5	31.25
ไม่มีเวลา	3	18.75

หมายเหตุ กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบเหตุผลของการไม่ไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกได้มากกว่า 1 ข้อ

วิจารณ์

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่นที่มารับบริการที่ห้องตรวจนรีเวช โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ซึ่งเคยมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพยาบาลวิชาชีพจำนวน 149 ราย ในปี พ.ศ. 2550 โดย พศุทธิ์ งานไว และคณะ¹¹ อย่างไรก็ตาม จัดเป็นการศึกษาแรกที่ทำในกลุ่มประชากรที่เป็นบุคลากรทั่วไปของมหาวิทยาลัยขอนแก่น แต่จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานก็พบว่า บุคลากรของคณะแพทยศาสตร์เป็นกลุ่มที่มารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่อยู่ใกล้สถานที่ให้บริการ และทางคณะแพทยศาสตร์มีนโยบายในการตรวจสุขภาพประจำปีให้แก่บุคลากรทุกระดับ ในประเด็นความแตกต่างระหว่างอาชีพในโรงพยาบาลนั้น การศึกษาโดย วันชัย อุตถากร⁴ ในบุคลากรทางการแพทย์ที่โรงพยาบาลร้อยเอ็ด ในปี พ.ศ. 2552 พบว่าไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญ ต่ออัตราการไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

การที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงอายุมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของยุภาพร ศรีจันทร์¹² ที่พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

การที่กลุ่มตัวอย่างที่มารับการตรวจส่วนมากมีสถานะสมรสคู่ ก็เป็นไปตามลักษณะของประชากรทั่วไป การที่กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ก็อาจเป็นเพราะในการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้น ทุกคนจะต้องมีวุฒิการศึกษาที่เหมาะสมกับงานร่วมด้วยอยู่แล้ว และส่วนมากก็คือวุฒิปริญญาตรี การที่มีตำแหน่งข้าราชการ/พนักงานสายสนับสนุน มารับการตรวจมากที่สุดก็อาจเนื่องมาจากเป็นกลุ่มที่สามารถจัดการด้านเวลาในการมารับบริการได้คล่องตัวกว่า สามารถฝากงานหรือทำงานแทนกันได้ในช่วงมารับการตรวจ ข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ ก็เป็นไปตามลักษณะของบุคลากรของมหาวิทยาลัยและประชากรทั่วไป

จากการศึกษาช่องทาง/วิธีการในการได้รับความรู้พบว่า บุคลากรได้รับความรู้และทราบถึงความจำเป็นในการตรวจมะเร็งปากมดลูกจาก แผ่นพับ/เอกสารเผยแพร่ความรู้ เป็นส่วนมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พศุทธิ์ งานไว และคณะ¹¹ ที่พบว่าร้อยละ 90 ของบุคลากร มีความต้องการอ่านเอกสารความรู้เช่นนี้ และแสดงว่าการที่หน่วยงานด้านสุขภาพ ได้มีการทำเอกสารแผ่นพับให้ความรู้แก่บุคลากร/ประชาชนทั่วไปนั้น นับว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก จึงควรดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไปอย่างต่อเนื่อง และจากการที่ศึกษาพบว่า เหตุผลของการเข้ารับการตรวจคือ ทราบว่า

หากตรวจพบมะเร็งระยะเริ่มแรกสามารถรักษาให้หายได้ ซึ่งเป็นความรู้ที่เผยแพร่โดยสื่อทั่วไปนั้น แสดงว่าบุคลากรส่วนใหญ่ของกลุ่มที่ได้ไปรับการตรวจ ได้มีความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังมีส่วนน้อย ที่ถึงแม้ไปรับการตรวจ ก็อาจมีความรู้และทัศนคติที่ผิดอยู่ เนื่องจากเหตุผลของการไปตรวจคือ “มีอาการผิดปกติ” เพราะการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกนั้นควรทำโดยไม่ต้องรอให้มีอาการผิดปกติ กลุ่มที่ไม่ได้ไปรับการตรวจก็มีความรู้และทัศนคติที่ผิดเช่นกัน โดยอ้างเหตุผลในการไม่ไปตรวจคือ “ไม่มีอาการผิดปกติ”

จากการศึกษาพฤติกรรมในการไปรับตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ ได้ไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกอย่างน้อย 1 ครั้งในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งก็ใกล้เคียงกับร้อยละ 86.5 ที่พบในการศึกษาของ พศุทธิ์ งานไว และคณะ¹¹ แต่แตกต่างจากที่พบในการศึกษาของ วันชัย อัดถาวร⁴ ที่พบว่าบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลร้อยเอ็ด มีเพียงร้อยละ 44.8 ที่ได้เคยไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกมาแล้ว อาจมีสาเหตุมาจากกลุ่มประชากรในการศึกษานี้ มีความคล้ายคลึงกับการศึกษาของ พศุทธิ์ งานไว และคณะ¹¹ แต่แตกต่างจากการศึกษาของ วันชัย อัดถาวร⁴ มาก

การศึกษานี้พบว่า มีบุคลากรเพียงส่วนน้อยที่ยังไม่เคยรับการตรวจ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ก็มีความสนใจในการรับการตรวจ และมีความรู้/ทัศนคติต่อการไปรับการตรวจคัดกรองที่ถูกต้องแล้ว ดังเหตุผลที่ตอบในตารางที่ 6 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ผันสุ ชุมวรฐายี และบัณฑิต ชุมวรฐายี⁵ ที่พบว่า สตรีในเมือง 63/200 ราย (ร้อยละ 31.5) ไม่ไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเพราะไม่ว่าง (ร้อยละ 67.5) อาย (ร้อยละ 32.5) และไม่มีอาการ (ร้อยละ 20.6) ซึ่งการศึกษานี้ก็พบว่า มีร้อยละ 15 ที่ยังมีความรู้และทัศนคติที่ผิดอยู่ (“ถ้าไม่มีอาการ ก็ไม่ไปตรวจ”) ซึ่งเหตุผลนี้ไม่พบในการศึกษาของ วันชัย อัดถาวร⁴ เลย (พบเพียง อาย ร้อยละ 46.5 ไม่มีเวลา ร้อยละ 43.2 ไม่มีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 4.0 อายุไม่ถึงเกณฑ์ ร้อยละ 3.5 และไม่เสี่ยง ร้อยละ 2.8 เท่านั้น) กลุ่มนี้จึงถือเป็นกลุ่มที่ทางห้องตรวจนรีเวช และภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ควรหาวิธีการพัฒนาการบริการเพื่อให้บุคลากรกลุ่มนี้ลดน้อยลงหรือไม่มีเลย เพราะเป็นโรงพยาบาลที่บุคลากรกลุ่มนี้ ให้ความไว้วางใจ ในการมาเข้ารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกถึงร้อยละ 98 อยู่แล้ว

ข้อเด่นของการศึกษาคั้งนี้คือการศึกษาคั้งแรกในบุคลากรทั่วไปของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ข้อจำกัดของการศึกษาในคั้งนี้คือกลุ่มตัวอย่างบุคลากรที่มาใช้บริการมีจำนวนเพียงร้อยละ 2.3 ของบุคลากรสตรีทั้งหมดที่มาใช้บริการที่ห้องตรวจนรีเวช อาจเนื่องมาจากการที่หน่วยงานต่าง ๆ มีโปรแกรมการตรวจสุขภาพประจำปี ของแต่ละหน่วยงานกระจายกันไปตามวันเวลาและโรงพยาบาลอื่น ๆ เช่นโรงพยาบาลเอกชน เป็นต้น ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนไม่มากและบุคลากรส่วนหนึ่งไม่สะดวกในการมารับการตรวจในเวลาราชการ ได้มาเข้ารับการตรวจที่คลินิกนอกเวลา ราชการจำนวนหนึ่ง ซึ่งการศึกษาไม่ได้ครอบคลุมถึงข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อไปควรศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มประชากรหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีจำนวนมากขึ้น รวมทั้งกลุ่มที่ไม่ได้มารับการตรวจ

สรุป

การศึกษานี้ทำให้ทราบว่า การไปรับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ห้องตรวจนรีเวช โรงพยาบาลศรีนครินทร์ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก แต่ยังมีผู้ที่ยังมีความรู้และทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ควรได้รับการแก้ไข และสนับสนุนแผนปฏิบัติราชการ โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี พ.ศ. 2553-2556 โดยมีเป้าประสงค์ให้เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และห้องตรวจนรีเวช มีหน้าที่ให้บริการตรวจรักษาโรคระบบสืบพันธุ์สตรี และการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ควรให้สุศึกษาที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ยังมีความรู้และทัศนคติที่ไม่ถูกต้องอยู่ และควรพัฒนาระบบบริการเพื่อเอื้อต่อการบริการแก่บุคลากรคณะอื่น ๆ เพิ่มขึ้นได้แก่ หน่วยงานจัดเวลาให้มารับการตรวจโดยไม่ต้องลา หรือฝางาน การไม่ต้องให้รอตรวจนาน การให้ความรู้เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับขั้นตอนการตรวจก่อนรับการตรวจ การจัดลำดับการตรวจให้เป็นพิเศษ การจัดบริการแยกต่างหากสำหรับบุคลากร การออกคิวการตรวจไว้ล่วงหน้า การจัดเฉพาะแพทย์ผู้หญิงมาตรวจบุคลากรเพื่อลดความอาย และการเพิ่มจำนวนแพทย์ให้มากขึ้น ตามความคิดเห็นเพิ่มเติมของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้เสนอแนะมาด้วยในการตอบแบบสอบถามของการศึกษานี้ และการศึกษาโดย วันชัย อัดถาวร⁴ ก่อนหน้านี้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้นิพนธ์ขอขอบพระคุณ ศ.พญ. เจศฎา ถิ่นคำรพ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ นางยมุณา สุ่มมาตย์ ผู้ตรวจการแผนกการพยาบาลผู้ป่วยนอก ที่สนับสนุนและส่งเสริมให้มีโอกาสทำการศึกษาที่ฉันประสบความสำเร็จ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ห้องตรวจนรีเวชทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและบุคลากรกลุ่มตัวอย่างทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Pengsaa P, Jindawijak S. Cervix Uteri. In: Sriplung H, Sontipong S, Martin N, Wiangnon S, Vootiprux V, Cheirsilpa A, et al, editors. Cancer in Thailand vol. III 1995-1997. Bangkok: Medical Publishing, 2003: 49-50.
- สงวนโชค ล้วนรัตนกร. การวินิจฉัยภาวะก่อนมะเร็งของปากมดลูก. ใน: กนก สีจร และคณะ. การประชุมวิชาการเนื่องในวาระครบรอบ 30 ปี การสถาปนาคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น: ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2545.
- US Preventive Services Task Force. Guide to clinical services. 2nd ed. Washington DC: Office of Disease Prevention and Health Promotion; 1996. Available from: <http://www.ahrq.gov/clinic/3nduspstf/cervcan/cervcanr2.htm> [Cited December 20, 2008]
- วันชัย อัดถาวร. การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกในบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ในโรงพยาบาลร้อยเอ็ด. ศรีนครินทร์เวชสาร 2552; 24:124-9.
- ผันสุ ชุมวรฐายี, บัณฑิต ชุมวรฐายี. ทำไมสตรีไทยจึงไม่ไปตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก?. ศรีนครินทร์เวชสาร 2550; 22:369-75.
- Straughan PT, Seow A. Fatalism reconceptualized: a concept to predict health screening behaviour. *Journal of Gender, Culture, and Health* 1998; 3:85-100.
- Holroyd E, Taylor-Pillae R, Twinn S. Investigating Hong Kong, Filipino domestic workers healthcare behaviour, knowledge, beliefs, and attitudes towards cervical cancer and cervical screening. *Women and Health* 2003; 38:69-82.
- Oran NT, Can HO, Senuzun F, Aylaz RD. Health promotion lifestyle and cancer screening behavior: a survey among academician women. *Asian Pac J Cancer Prev* 2008; 9:515-8.
- Mutyaba T, Mmiro FA, Weiderpass E. Knowledge, attitudes and practices on cervical cancer screening among the medical workers of Mulago Hospital, Uganda. *BMC Med Educ [serial online]* 2006 Mar [cited 2012 Oct 24]. Available from : <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1413529/pdf/1472-6920-6-13.pdf>
- Wong LP, Wong YL, Low WY, Khoo EM, Shuib R. Cervical cancer screening attitudes and beliefs of Malaysian women who have never had a pap smear: a qualitative study. *Int J Behav Med* 2008; 15:289-92.
- Nganwai P, Truadpon P, Inpa C, Sangpetngam B, Mekjarasnapa M, Apirakam M, et al. Knowledge, attitudes and practices *vis-a-vis* cervical cancer among registered nurses at the Faculty of Medicine, Khon Kaen University, Thailand. *Asian Pacific J Cancer Prev* 2007; 9:15-8.
- ยุภาพร ศรีจันทร์. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมารับบริการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของสตรีตำบลป่าสัก กิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์] เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.

